100 години от рождението на Радка Манолова Кушлева (1926–1984)

Наричат я „Родопския славей“ – певицата, която разнася славата на родопската песен по цяла България и извън пределите ѝ. Тя е тази, която популяризира химна на Родопите „Бяла съм, бяла, юначе“.

Радка Кушлева първа запява по радиото, чрез грамофонни плочи и на сцената автентичните родопски песни. Тя е родена на 12 юли 1926 г. в село Широка лъка в семейството на Манол и Цонка Кушлеви. И двамата са наследницина големи родове от гайдари и песнопойци. Радка наследява отсвоите предшественици любовта към народната песен и таланта на певица. Баба ѝ по майчина линия – Мария Седянкова, знаела десетки песни и ги предавала на своята внучка. За това кога и как започва да пее Радка майка ѝсподеля: „Радка ми зе зехтина още като дете на две години. Дето се казва, едвам пристъпяше, държеше се за полата ми, докато работя, а аз обичахда работя и да пея, и се мъркаше след мен. Няма да забравя голямото си учудване и радост, когато тя на две години изпя „Заспало е челебийче“. Тя е бавна и трудна за изпълнение песен, но Радка я беше научила и си я пееше. Оттогава вече не е спряла да пее до днес“ (Огнянова, 1981, с. 152–153).

Животът на семейство Кушлеви не преминава спокойно. Те се местят често, защото бащата на Радка е офицер. През 1941 г. неговата служба ги отвежда в Скопие (тогава в пределите на Царство България). Радка е ученичка все още, но и там славата ѝ на песнопойка се разчува. Не закъсняват случаите, когато се изявява пред публика. Учителка по пеене на Радка е бъдещата оперна певица Надя Бърдарева. По нейно настояване Радка се явява на конкурс в Радио Скопие през 1942 г., тогава тя е едва 16-годишна. Топлият ѝ вълнуващ глас покорява слушателите за първи път от национален ефир и тя печели конкурса. От този ден тя пее по два пъти седмично пред микрофона на радиото и популяризира родопската песен, която не е позната на населението от този край. Първите песни, които изпява пред Радио Скопие, са „Бяла, съм, бяла, юначе“, „Кадона седи в бахчона“, „Заспало е челебийче“, „Радо, мари, бяла Радо“ и др.

Семейството се завръща в родното село Широка лъка през 1944 г. Радка изкарва двегодишен курс за преподавател и учителства една година, но песента е нейният живот.

Тя заживява в Смолян, където е солистка на самодейния ансамбъл „Кирил и Методий“, който се сформира под диригентството на Атанас Капитанов. През 1945 г. Радка Кушлева се омъжва за Асен Попчев, който е оркестрант в ансамбъла – свири на тамбура, китара и цигулка. Двете деца, които ще роди Радка – Цонка и Димитрина (които галено наричат Соня и Диди), ще наследят дарбата на своите родители.

По-късно младото семейство се включва в група от петима музиканти и певци, които обикалят и изнасят концерти из малките села и махали в Родопите. Приходите от импровизираните концерти са в полза на пострадалите в Отечествената война семейства. Точно тогава Радка Кушлева започва да пее и популяризира много старинни и характерни родопски песни, изпълнявани от българите с мохамеданска вяра. За това

време тя споделя: *„Аз много обичах тези песни и ги учех с голямо удоволствие. Бях 10-годишна, когато цял ден пренасях тор с един чувал на съседката ни, за да науча от нея песента „Салих си връща булката“. Моля се на съседката, моля се да ми я изпее, а тя казва: „Ела, помагай да почистим обора от тор, натрупал се е през зимата, и ще пеем, никой няма да ни чуе!“. И аз отидох. Бях в трето отделение, бях слабичка, ама цял ден пренасях с нея. Тя ми разказва текста на песента, а като поседнеме да почиваме, запяваме: пее тя и аз след нея“*(Огнянова, 1981, с. 156).

Радка Кушлева дълбоко се вълнува от текстовете на тези песни, те са винаги затрогващи и драматични. Тя успява да овладее текста и мелодията, да ги изпее или изрецитира така, както може да пее и рецитира човек, който усеща произведението като нещо лично изживяно.

През 1948 г. Радка Кушлева участва в Първия републикански фестивал иполучава Първа награда. Тя е оценена като най-даровитата и характерна изпълнителка на родопски песни и Радио София я кани за редовни участия. Тя пее многократно с оркестъра на Иван Кавалджиев, с групата на Иван Киреви др. През 1949 г. е включена в българската група на Световния младежки фестивал в Будапеща, където завоюва златен медал и лауреатско звание. След този международен успех името на Радка Кушлева вече е сред имената на утвърдените певци по Радио София. През 1950 г. прави записи в радиото на 70 родопски народни песни в съпровод с Коста Колев, Угърчинската група, оркестъра на Иван Кавалджиев и др.

През 1951 г. семейството на Радка Кушлева се установява в Пловдив. Тя става една от основателките и солистка на ансамбъла при Окръжния народен съвет под диригентството на Асен Диамандиев. За изграждането ѝ като най-добра изпълнителка на родопски народни песни спомага и постъпването ѝ в концертната група „Наша песен” с ръководител Борис Карлов. В нея участват Гюрга Пинджурова, Мита Стойчева, Борис Машалов, Магда Пушкарова и други именити певци на България. Обикаляйки цяла България, Радка Кушлева опознава фолклора на различните краища на странатаи обогатява репертоара си.

Търсейки нови възможности за популяризиране на родопската песен, в началото на 50-те години на XX в., сестрите Радка и Мария Кушлеви създават дует, по-късно той прераства в квартет, когато към тях се присъединяват и другите им две сестри – близначките Анка и Стефка, които са завършили Музикалното училище и Висшия музикално-педагогически институт в Пловдив. Квартетът „Сестри Кушлеви“ изнася концерти в различни страни – СССР, Югославия, Франция, Полша, Унгария, Албания, Чехословакияи др. През 60-те години в състава са включени и двете дъщери на Радка – Цонка и Димитрина, така квартетът става вече „Секстет Кушлеви“. В репертоара им неизменно присъстват песните, предадени от бабата по майчина линия – Мария Седянкова. Към тях се прибавят и песни от други краищана страната. Музикалното образование на Анка и Стефка им помага да обработват песните и да ги пригаждат за изпълнение от секстета. Това е единуникален вокално-инструментален камерен ансамбъл. Всички пеят и свирят на различни инструменти – акордеон, тамбура, тарамбука, барабани, а Радка е на контрабаса. Заедно с популярния изпълнител Емил Димитровте създават програма, с която се представят във Франция, Белгия, Чехословакия, Полша, Германия, СССР и България. Най-емблематичната песен от тези

концерти остава „Грозде не набрах“. „Секстет Кушлеви“ са артисти при Концертна дирекция, броят на изнесените от тях концерти в Българияи чужбина надхвърля 2000. Съставът е лауреат на Второто общобългарско състезание за певци и инструменталисти и носител на орден „Кирил и Методий“.

Самата Радка Кушлева също е наградена с орден „Кирил и Методий“, с юбилеен орден „25 години народна власт“, а през 1982 г. е удостоена със званието „Заслужил артист“. „Родопския славей“ замлъква на 17 април 1984 г. В нейна памет в село Широка лъка се организира национален конкурс надпяване „С песните на Радка Кушлева“.

В очерк за Радка Кушлева журналистът и поет Петър Динчев пише: *„Само един път да си чул гласа на Радка Кушлева – няма да го забравиш. Крехък и звънлив, този неповторим Радкин глас стига до всяка клетка на слушателя. И го хваща, трогва, покорява със специфичната си гъвкавост и лирична устременост, с меката човечност и гальовност. Дълбоко вкопан в звуци и слова, този глас извиква у слушателя истинско вълнение. Особено ако пресъздава шедьоври като „Бяла съм, бяла, юначе“, „Севдице, пиле шарено“, „Кехайо, наша доржаво“, „Въз подзиме съм легнала“, „Момице, момице, червен трендафил“... Тогава всичко у публиката се превръща в очи и сърца, в невероятно съпреживяване“* (Динчев, 1996, с. 31).

На 17 април 2021 г. в Смолян пред Родопския драматичен театър „Николай Хайтов“ е открит бюст-паметник на Радка Кушлива. Идеята за създаването на паметника е на младия родопски певец от село Триград Хамид Имамски, който е голям почитател на нейното творчество. В създаването на паметника участват и наследниците ѝ, а негов автор е смолянският скулптор Павел Василев.

Използвани източници

Атанасов, Вергилий. Сестри Кушлеви / Вергилий Атанасов. // *Родопски устрем* (Смолян), XV, № 56, 17 май 1973, с. 4.

Бакалов, Тодор. Тя първа изпя химна на Родопите : Радка Кушлева / Тодор Бакалов. // *Бакалов,* Тодор. Антология на българските фолклорни изпълнители : Т. 1 / Тодор Бакалов. - София, 2007, с. 342-345.

Бояджиев, Георги. Радка Кушлева / Георги Бояджиев. // *Родопи* (София), II,1967, № 10, с. 30-31.

Гривнев, Георги. Дом, който пее [за сестри Кушлеви] / Георги Гривнев. //*Родопски устрем* (Смолян), XIII, № 22, 6 март 1971, с. 4.

Динчев, Петър. Живот песен / Петър Динчев. // *Читалище 1870,* 1996, N 7-8 ,с. 31.

Също и в: Земя, VII, № 135, 11 юли 1996, с. 8.

Добриков, Ангел. Конкурсът „С песните на Радка Кушлева“ е вече утвърденаи значима културна проява / Ангел Добриков. // *Родопски вести* (Смолян), XLI, N 28, 23-29 юли 1999, с. 2.

Захариев, Захари. Радка Кушлева / Захари Захариев. // *Родопи* (София), IX,1974, № 7, с. 37-38.

Зоински, Илия. Цяла съм света огрела : Документален очерк за народната певица Радка Кушлева / Илия Зоински. - Пловдив - Смолян : Родопи прес, 1994. - 32 с.

Имамски, Хамид. Записи на 150 песни на Радка Кушлева умишлено са били заличени / Хамид Имамски ; Интервю на Зарко Маринов. // *Отзвук* (Смолян), XVIII, № 15, 16-22 апр. 2021, с. 5.

Казанджиев, Светозар. Радка Кушлева / Светозар Казанджиев. // *Казанджиев,* Светозар. Незабравимите забравени : Христоматия 2 / Светозар Казанджиев. - Смолян, 2020, с. 208-223.

Капитанов, Атанас. Певица, която ме вълнува. (Отзив) / Атанас Капитанов. //*Родопски вести* (Смолян), XXV, № 138, 22 юли 1993, с.10.

Кушлева, Радка. „Моите песни са моят живот…” / Радка Кушлева; Интервюна Светозар Казанджиев. // *Родопски устрем* (Смолян), XXV, № 10, 25 ян.1982, с. 4.

Огнянова, Елена и др. Радка Кушлева / Елена Огнянова, Михаил Букурещлиев. // *Огнянова,* Елена и др. Популярни изпълнители на народна музика : [Биографични очерци] / Е. Огнянова, Михаил Букурещлиев. - 2. изд. - София, 1981, с. 152-162.
Паметник на „родопския славей" Радка Кушлева бе открит в Смолян. // *Отзвук* (Смолян), XVIII, №16, 23-28 апр. 2021, с. 3.
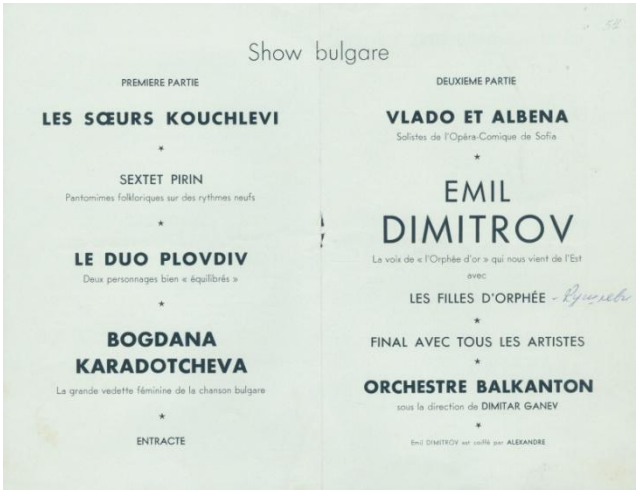
Включени изображения

Радка Кушлева с дъщерите си. 1965 г. ДА – Смолян, фонд 1208, опис 1, а.е. 52, л. 7.

Народните певици от фолклорна формация "Сестри Кушлеви" в съвместна изява с Гюрга Пинджурова, 1960 г. ДА – Смолян, фонд 1208, опис 1, а.е. 78, л. 1.

Show bulgare

PREMIERE PARTIE

LES SŒURS KOUCHLEVI

*

SEXTET PIRIN

Pantomimes folkloriques sur des rythmes neufs

*

LE DUO PLOVDIV

Deux personnages bien « équilibrés »

*

BOGDANA KARADOTCHEVA

La grande vedette féminine de la chanson bulgare

*

ENTRACTE

DEUXIEME PARTIE

VLADO ET ALBENA

Solistes de l'Opéra-Comique de Sofia

*

EMIL DIMITROV

La voix de « l'Orphée d'or » qui nous vient de l'Est

avec

LES FILLES D'ORPHÉE - Кушлева

*

FINAL AVEC TOUS LES ARTISTES

*

ORCHESTRE BALKANTON

sous la direction de DIMITAR GANEV

*

Emil DIMITROV est coiffé par ALEXANDRE

Концертна програма. ДА – Смолян, фонд 1208, опис 1, а.е. 75, л. 54.

Радка Кушлева с дъщерите си на концерт. [1960 г.]. ДА – Смолян, фонд 1208, опис 1, а.е. 52, л. 11.

Дарина Славова – библиотекар-експерт в Регионална библиотека «Николай Врачев» - Смолян

Статията е резултат от изпълнението на проект BG16RFPR002-1.014-0011 „Устойчиво развитие на Център за върхови постижения „Наследство БГ“, финансиран по процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16RFPR002-1.014 „Устойчиво развитие на Центрове за върхови постижения и Центрове за компетентност, в т.ч. и на конкретни инфраструктури или техни обединения от Национална пътна карта за научна инфраструктура.

The article is a result of the implementation of project BG16RFPR002-1.014-0011 Sustainable Development of the Center of Excellence "Heritage BG," funded under the grant aid procedure BG16RFPR002-1.014 "Sustainable Development of Centers of Excellence and Centers of Competence, Including Specific Infrastructures or Their Associations from the National Roadmap for Scientific Infrastructure".

Съфинансирано от Европейския съюз

НАСЛЕДСТВОБГ

ПРОГРАМА НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ, ИНОВАЦИИ И ДИГИТАЛИЗАЦИЯ ЗА ИНТЕЛИГЕНТНА ТРАНСФОРМАЦИЯ